

**ПРИВАТНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«ФІНАНСОВО-ПРАВОВИЙ КОЛЕДЖ»**

**СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«СУДОУСТРІЙ В УКРАЇНІ»**

для студентів

галузь знань	08 «Право»
спеціальність	081 «Право»
освітній рівень	фаховий молодший бакалавр
освітня програма	«Право»
вид дисципліни	обов'язкова

Форма навчання	денна
Навчальний рік	2021/2022
Семестри	четвертий
Кількість кредитів ECTS	чотири
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська
Форма заключного контролю	залік

Викладачі: Телесніцький Г.Н.

Пролонговано:

на 20__/20__ н.р. _____ (_____) «__» ____ 20__ р.
(підпис, ПІБ, дата)

на 20__/20__ н.р. _____ (_____) «__» ____ 20__ р.
(підпис, ПІБ, дата)

КИЇВ – 2021

Розробник:**Телесніцький Геннадій Ніконович,**

кандидат юридичних наук, завідувач кафедри загальноюридичних дисциплін.

Схвалено науково-методичною комісією Фінансово-правового коледжу

Протокол № 1 від «16» серпня 2021 рокуГолова науково-методичної комісії (Владислава Савенкова)
(підпис)

ВСТУП

1. Мета дисципліни: сформувати чітке системне уявлення студентів про сутність судової влади як соціально-правового інституту, розкриття правових і організаційних проблем її функціонування, розгляд змісту, ознак, принципів, функцій суддівського корпусу, порядку побудови суддівської систем України на основі чинного законодавства, міжнародних стандартів та принципів, їх застосування, а також досягнень юридичної науки.

2. Попередні вимоги до опанування навчальної дисципліни: Курс «Судоустрій в Україні» пов'язаний з навчальними дисциплінами: «Цивільне право», «Кримінальне право», та покликаний навчити студентів володіти понятійним матеріалом, знати основні категорії та інститути судочинства, вміти розкрити їх основний зміст; використовувати засвоєний матеріал в повсякденному житті та в професійній діяльності.

3. Анотація навчальної дисципліни. Навчальна нормативна дисципліна «Судоустрій України» передбачає ознайомлення студентів із сучасною судовою системою України, яка забезпечує право на справедливий суд, із засадами організації та діяльності судів, з правовими основами статусу суддів. Основою вивчення дисципліни «Судоустрій України» є: основні поняття судоустрою (суд, судова влада, правосуддя тощо); правові засади, принципи організації і діяльності судів, їх система; сучасна система судів, поняття ланки та інстанції; склад суду при розгляді справ у різних інстанціях; вимоги, що ставляться до суддів; порядок призначення та обрання суддів; гарантії незалежності суддів; питання кваліфікації та дисциплінарної відповідальності суддів; суддівське самоврядування, завдання, організаційні форми, повноваження; забезпечення діяльності судів; місце в судовій системі місцевих, апеляційних, вищих спеціалізованих судів, Верховного Суду України, Конституційного Суду України, їх склад, повноваження, структура.

4. Завдання: вивчення студентами предмету, системи та основних понять навчальної дисципліни «Судоустрій України»; ознайомлення із загальною характеристикою сучасної судової системи в Україні; засвоєння студентами новацій, які містить Закон України «Про судоустрій та статус суддів» та яким розпочато черговий етап судово-правової реформи в Україні; з'ясування принципів здійснення правосуддя в Україні на сучасному етапі вдосконалення; поглиблення знань студентів щодо основних напрямів державної політики у здійсненні судової реформи та судочинства зокрема, а також етапи вдосконалення судівництва відповідно до європейських стандартів та принципів.

5. Результати навчання за дисципліною:

Результат навчання (1 - знати; 2 - вміти; 3 - комунікація; 4 - автономність та відповідальність)		Форми (та/або методи і технології) викладання і навчання	Методи оцінювання та пороговий критерій оцінювання (за необхідності)	Відсоток у підсумковій оцінці з дисципліни
Код	Результат навчання			
1.1.	<i>Знати:</i> понятійний матеріал, який використовується в судових засіданнях.	<i>Лекція, семінарське заняття, самостійна робота студента</i>	<i>Експрес опитування, тестування, модульна контрольна робота, наукова робота,</i>	10%

			<i>підсумковий контроль</i>	
1.2.	<i>Знати:</i> основний зміст понятійних (формальних) визначень та проблеми у цих визначеннях.	<i>Лекція, семінарське заняття, самостійна робота студента</i>	<i>Експрес опитування, тестування, модульна контрольна робота, наукова робота, підсумковий контроль</i>	10%
1.3.	<i>Знати:</i> відповідно до програми основні категорії та інститути судочинства, вміти розкрити їх зміст.	<i>Лекція, семінарське заняття, самостійна робота студента</i>	<i>Експрес опитування, тестування, модульна контрольна робота, наукова робота, підсумковий контроль</i>	15%
1.4.	<i>Знати</i> основні проблеми щодо положення нормативно-правових актів, які регулюють відносини в судовому процесі.	<i>Лекція, семінарське заняття, самостійна робота студента</i>	<i>Експрес опитування, тестування, модульна контрольна робота, наукова робота, підсумковий контроль</i>	10%
2.1.	<i>Вміти</i> використовувати засвоєний матеріал в повсякденному житті та в професійній діяльності.	<i>Лекція, семінарське заняття, самостійна робота студента</i>	<i>Експрес опитування, тестування, модульна контрольна робота, наукова робота, підсумковий контроль</i>	10%
2.2	<i>Аналізувати</i> проблеми судочинства і судоустрою України.	<i>Лекція, семінарське заняття, самостійна робота студента</i>	<i>Експрес опитування, тестування, модульна контрольна робота, наукова робота, підсумковий контроль</i>	10%
3.1.	<i>Брати участь в обговореннях</i> дискусійних питань та показати обізнаність з основними проблемами реформування	<i>Семінарське заняття, самостійна робота</i>	<i>Експрес опитування, тестування, модульна</i>	15%

	судової системи України	студента	контрольна робота, наукова робота, підсумковий контроль	
4.1	Організувати та брати участь у наукових дискусіях та дебатах з аналізу та показати обізнаність з основним проблемами судочинства та судоустрою	Лекція, семінарське заняття, самостійна робота студента	наукова робота	10%
4.2	Отримати здатність до подальшого навчання, наукової роботи, самостійного опрацювання тем, що пов'язані з еволюцією правових та державних інститутів.	Самостійна робота студента	наукова робота	10%

6. Співвідношення результатів навчання дисципліни із програмними результатами навчання

Результати навчання дисципліни (код)	1.1	1.2	1.3	1.4	2.1	2.2	3.1	4.1	4.2
Програмні результати навчання (назва)									
ПРН2 здійснювати аналіз суспільних процесів у контексті аналізованої проблеми і демонструвати власне бачення шляхів її розв'язання;	+	+	+	+	+	+	+	+	+
ПРН3 проводити збір і інтегрований аналіз матеріалів з різних джерел;	+	+	+	+	+	+	+		
ПРН6 оцінювати недоліки і переваги аргументів, аналізуючи відому проблему;				+	+	+	+	+	+
ПРН10 вільно спілкуватися державною та іноземною мовами як усно, так і письмово, правильно вживаючи правничу	+	+	+	+		+	+	+	+

7.1 Форми оцінювання студентів

- семестрові форми оцінювання:

1. експрес опитування – від 1 до 5 балів;
2. тестування – від 1 до 7 балів;
3. наукові роботи – від 1 до 10 балів;
4. чотири модульні контрольні роботи – від 1 до 10 балів за кожен (всього: від 1 до 30 балів);

Максимальний бал, який може бути отриманий студентом за семестр складає 40 балів. Передбачені форми семестрового оцінювання сумарно не можуть перевищувати 40 балів.

- підсумкове оцінювання:

1. письмовий залік (IV семестрі) – від 20 до 60 балів

Таким чином, набір балів відбувається:

В IV семестрі

	ЗМ1	ЗМ 2	залік	Підсумкова оцінка
Мінімум	12	12	36	60
Максимум	20	20	60	100

Максимальна підсумкова оцінка за цю дисципліну може становити 100 балів. Студент може отримати на заліку та іспиті максимально 60 балів до яких додаються бали отримані студентом під час семінарських занять відповідного семестру. Для отримання загальної позитивної оцінки з дисципліни оцінка за залікову та іспитову роботу не може бути меншою 36 балів. У випадку коли студент на заліку чи іспиті набрав менше 36 балів, останні не додаються до семестрової оцінки (незалежно від кількості балів, отриманих під час семестру), у відомості в колонці «бали за залік/іспит» ставиться «0», а в колонку «результуюча оцінка» переноситься лише кількість балів, отриманих під час семестру.

7.2 Організація оцінювання:

Види поточного контролю обираються викладачем, який веде семінарські заняття, за погодженням з лектором та у відповідності з даною програмою. Видами поточного контролю можуть бути: експрес опитування, тестування, наукова робота, модульні контрольні роботи.

При поточному контролі під час семінарських занять оцінці підлягають: рівень знань, продемонстрований студентом у відповіді, активність при обговоренні питань семінарського заняття, систематичність роботи на заняттях, результати виконання домашніх завдань.

Викладач, який проводить семінарські заняття, виставляє у визначений термін кількість набраних з поточного контролю балів і заносить їх у відповідні документи обліку успішності студентів. У випадку відсутності студента на семінарському занятті з поважних причин, він може відпрацювати пропущене заняття в позааудиторний час (час консультацій викладача), шляхом усного опитування, тестування, підготовки наукової доповіді. За результатами відпрацювання пропущеного заняття з поважних причин викладачем нараховуються бали. За невідпрацьовані заняття бали не нараховуються.

Дисципліна викладається у чотирьох семестрах. За 5 днів до початку екзаменаційної сесії у кожному з семестрів викладач, який веде семінарські заняття, припиняє приймати відпрацювання. Заняття пропущені та не відпрацьовані студентом у першому семестрі не допускаються до відпрацювання в другому семестрі.

Для студентів, які упродовж навчання не досягли мінімального порогового рівня оцінки (60% від максимально можливої кількості балів), проводиться заключна форма роботи, максимальна оцінка за яку не може перевищувати 40% підсумкової оцінки (до 40 балів за 100 – бальною шкалою). Для отримання максимальної оцінки за результатами заключної форми роботи (40 балів за 100 – бальною шкалою) студент має успішно скласти

не менше 2-х семестрових форм оцінювання, які визначаються викладачем, проявити високий рівень результатів навчання.

Максимальний бал, який може бути отриманий студентом за підсумком навчання протягом семестру складає 40 балів. Мінімальний бал, який має бути отриманий студентом за відповідними формами оцінювання складає 24 бали.

Викладач, який веде семінарські заняття, має право звернутись до декана юридичного факультету про не допуск до підсумкового оцінювання студента, якщо під час семестру він не досяг мінімального порогового рівня оцінки (24 бали) тих результатів навчання, які не можуть бути оцінені під час підсумкового контролю. Про недопуск студента до підсумкового оцінювання викладач має подати в деканат юридичного факультету подання з графіком можливих відпрацювань не пізніше, ніж за 10 робочих днів до початку періоду складання заліків. Для студентів, які упродовж навчання протягом семестру не досягли мінімального порогового рівня оцінки (24 бали) і, як результат, не допущені до складання підсумкової форми контролю (залік/іспит), проводяться відпрацювання у формі, яка передбачена робочою програмою, максимальна оцінка за які не може перевищувати кількості балів, що дорівнює різниці між мінімальним пороговим рівнем оцінки (24 бали) та фактичною кількістю балів, що отримані студентом за всіма формами поточного контролю.

Якщо студент за підсумком відпрацювань не досяг мінімального порогового рівня оцінки (24 бали), викладач, який веде семінарські заняття і приймав відпрацювання, звертається до декана юридичного факультету з поданням в якому фіксує невиконанням студентом індивідуального навчального плану.

За результатами складання підсумкової форми контролю (заліку/іспиту) студент може отримати максимально 60 балів.

Підсумкова оцінка за навчальну дисципліну формується шляхом додавання кількості балів, отриманих протягом семестру, та кількості балів, отриманих за підсумковою формою контролю (залік/іспит) і така сума балів не може бути меншою за 60 балів.

7.3 Шкала відповідності оцінок

Відмінно / Excellent	90-100
Добре / Good	75-89
Задовільно / Satisfactory	60-74
Незадовільно / Fail	0-59

8. Структура навчальної дисципліни. Тематичний план лекцій, семінарських занять та самостійної роботи

№№ з/п	Тема	Кількість навчальних годин			
		Всього	Лекції	Семі- нари	Самост. робота
Модуль 1. Історія держави і права Стародавнього Світу					
1.	Предмет, методи вивчення, джерела та історіографія	10	4	2	4
2.	Загальна характеристика розвитку держави і права Стародавнього світу. Держава і право Стародавнього Єгипту.	10	4	2	4
3.	Держава і право Стародавнього Вавилону.	8	4		4
4.	Держава і право Стародавньої Індії.	8	2	2	4
5.	Держава і право Стародавнього Китаю.	8	2	2	4
6.	Держава і право Стародавньої Греції.	6	2		4
7.	Держава і право Стародавнього Риму.	8	2	2	4
	Модульна контрольна робота				
Модуль 2 Історія держави і права зарубіжних країн в Середні віки					
8.	Загальна характеристика держави і права феодального періоду.	8	4		4
9.	Держава і право Франкського королівства	8	2	2	4
10.	Держава і право Візантійської імперії.	8	2	2	4
11.	Держава і право феодальної Франції	6	2		4
12.	Держава і право феодальної Англії	8	2	2	4
13.	Держава і право феодальної Німеччини	8	2	2	4
14.	Держава і право Арабського Халіфату	6	2		4
15.	Держава і право Московії періоду Середньовіччя	10	4	2	4
	Модульна контрольна робота				
	Залік за II семестр				
	Всього	120	40	20	60

Загальний обсяг 120 год., в тому числі:

Лекцій – 40 год.

Практична робота – 20 год.

Самостійна робота – 60 год.

9. Рекомендовані джерела:

Основна література:

1. Аверьянова Т. В. Криміналістика : учеб. для вузов //Т. В. Аверьянова, Р. С. Белкин, Ю. 1. Бостан Л. М. Історія держави і права зарубіжних країн [Текст] : навч. посіб. для студ. вищих навч. закл. / Л. М. Бостан, С. К. Бостан. - 2-ге вид., перероб. та допов. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 729 с.
1. Глиняний В. П. Історія держави і права зарубіжних країн [Текст] : навч. посібник для студ. вищих навч. закл. / В. П. Глиняний ; Одеська національна юридична академія. – 5. вид., перероб. і доп. – К. : Істина, 2005. – 768 с.
2. Захарченко П. П. Історія держави і права зарубіжних країн [Текст] : навч. посіб. для дистанц. навч. / П. П. Захарченко та ін. – К. : Університет «Україна», 2005. – 214 с.
3. Історія держави і права зарубіжних країн (Середні віки та ранній новий час) [Текст] : навч. посібник / Б. Й. Тищик [та ін.] ; ред. Б. Й. Тищик. – Л. : Світ, 2006. – 696 с.
4. История государства и права зарубежных стран / ред. О. А. Жидков, Н. А. Крашенинникова. – М. : Норма- Инфра, 1999. – Ч. 1. – 624 с.
5. Історія держави і права зарубіжних країн [Текст] : посібник / [Джуза О. М. та ін.]. – К. : НАВС, 2012. – 375 с.
6. Історія держави та права зарубіжних країн [Текст] : конспект лекцій / укладач В. С. Калиновський ; Міжнародний науково-технічний ун-т. – К. : МНТУ, 1995. – 200 с.
7. Макарчук В. С. Загальна історія держави і права зарубіжних країн [Текст] : навч. посіб. / В. С. Макарчук ; Нац. ун-т «Львів. Політехніка», Ін-т права та психології. – Вид. 8-ме, допов. – Київ : Атіка ; Харків : Право, 2015. – 623 с.
8. Страхов М. М. Історія держави і права зарубіжних країн [Текст] : підруч. для студ. юрид. спец. вищих навч. закл. / М. М. Страхов ; Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого, Акад. прав. наук України. – 2.вид., перероб. та доп. – К. : Видавничий Дім «Ін Юре», 2003. – 583 с.
9. Тищик Б. Й. Історія держави і права зарубіжних країн. Новий час (XVII ст. – 1918 р.) [Текст] : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Б. Й. Тищик. – Л. : Світ, 2013. – 750 с.
10. Тищик Б. Й. Історія держави і права країн Стародавнього світу: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Б. Й. Тищик. – Л. : Світ, 2001. – 384 с..
11. Трофанчук Г. І. Історія держави і права зарубіжних країн [Текст] : навч. посіб. / Г. І. Трофанчук. – 2-ге вид., переробл. і допов. – К. : Юрінком Інтер, 2013. – 445 с.
12. Хома Н. М. Історія держави і права зарубіжних країн [Текст] : навч. посіб. для студ. вищ. закладів освіти / Н. М. Хома. – К. : Каравела : Новий Світ-2000 ; Л. : Магнолія плюс, 2003. – 480 с.
13. Шевченко О. О. Історія держави і права зарубіжних країн [Текст] : посібник для студентів юридичних вузів та факультетів / О. О. Шевченко. – К. : Вентурі, 1995. – 255 с.

Додаткова література:

1. «Законы XII таблиц» // Хрестоматия по истории Древнего Рима / Под ред. С.Л. Утченко. М., 1962. С. 62 – 72.
2. Абдурахманова, И.В. История государства и права зарубежных стран: Учебное пособие / И.В. Абдурахманова. – М.: ИНФРА-М, Академцентр, 2012. – 480 с
3. Альбов, А.П. История государства и права России: Курс лекций / А. П. Альбов, О. В. Симанин. – М.: Юрлитинформ, 2012. – 352 с.
4. Американское правительство [Текст] / Д. Уилсон ; пер. Г. А. Стеценко [и др.]. – М. : Прогресс : Универс, 1995. - 510 с.

5. Аннерс Э. История европейского права / Перевод со шведского. Переводчик: Валинский Р.Л. / Ответственный редактор: Шенаев В.Н.; Редколлегия: Кудров В.М., Машлыкин В.Г. — М.: Наука, 1994. — 397 с..
6. Аристотель. Політика / Пер. з давньогр. та передм. О. Кислюка. — К.: Основи, 2000. — 239 с.
7. Берман Г. Дж. Западная традиция права: эпоха формирования / Пер. с англ. — М.: Изд-во МГУ: Издательская группа ИНФРА- М –НОРМА, 1998. — 624 с.
8. Бернхем В. Вступ до права та правової системи США / Бернхем В. — К.: Україна, 1999. — 554 с.
9. Бикс Г. Хирохито и создание современной Японии / Г. Бикс; перевод с англ. Ю. Кирьяка. — М. : АСТ, 2002. — 576 с.
10. Білоус А.О. Політико-правові системи: Світ і Україна: Навч. посібник / А.О.Білоус. — К.: Основи, 1997. — 464 с.
11. Васильев А.А. История Востока: в 2-х томах / А. А. Васильев. — М.: Высш. шк., 1994. — Т.1. — 495 с.; Т. 2. — 495 с.
12. Гелей С.Д., Політико-правові системи світу: Навч. посібник. С.Д.Гелей, С.М. Рутар . — К.: Знання, 2006. — 645 с.
13. Графский В. Г. Всеобщая история права и государства: ученик / В. Г. Графский. — М. : Норма, 2007. — 752 с.
14. Дербишайр Д. Политические системы мира / Перевод с англ.: В 2-х т. / Д.Дербишайр, Я. Дербишайр. — М.: Рикол. класик, 2004.
15. Зіллер Ж. Політико-адміністративні системи країн ЄС. Порівняльний аналіз / Переклад з фр. В. Ховхуна / Ж.Зіллер. — К.: Основи, 1996. — 420 с.
16. Зюбанов О.Н., Попов В.М. Далекое прошлое Рима и Афин: правовые основы глубинной старины : монографія / О. Н. Зюбанов, В. М. Попов. - Воронеж, 2000. - 44 с.
17. История государства и права зарубежных стран : учеб. пособие для студ. юрид. фак. / О. П. Жалменова. — Тамбов : Тамбовский гос. ун-т им. Г. Р. Державина. — Ч. 2 : Средние века. — [Б. м.] : [б.и.], 1996. — 98 с.
18. Історія держави і права зарубіжних країн. Правові джерела [Текст] : навч. посібник / упоряд. Г. І. Трофанчук. — К. : Юрінком Інтер, 2008. — 347 с.
19. Карамзин, Н.М. История государства Российского / Н.М. Карамзин. — М.: Эксмо, 2013. — 1024 с.
20. Карлейль Т. К История Французской революции / Пер. с англ. Ю. В. Дубровина, Е. А. Мельниковой. — М.: Мысль, 1991. — 575 с.
21. Клеандрова В. М. История государства и права России: Учебник / В.М. Клеандрова, Р.С. Мулукаев; Под ред. Ю.П. Титов. М.: Проспект, 2012. 576 с. Кузьбожев, Э.Н. История государственного управления в России: Учебник для бакалавров / Э.Н. Кузьбожев, И.А. Козьева. М.: Юрайт, 2013. 470 с.
22. Ковалев С. И. История Рима /С.И. Ковалев; Новое издание, исправленное и дополненное / Под ред. проф. Э. Д. Фролова. — СПб.: ООО «Издательство «Полигон». — 2002. — 864 с.
23. Коломойцев В. Е. «Сто днів» двох гілок влади. З американського політичного досвіду подолання кризи періоду "Великої депресії" [Текст] / В. Е. Коломойцев. — Луганськ : Вид-во Східноукраїнського держ. ун-ту, 1998. — 16 с.
24. Конституции государств Европейского Союза / Под ред. Л. А. Окунькова. — М.: ИНФРА. М –НОРМА, 1997. — 816 с.
25. Конституційне (державне) право зарубіжних країн: Навч. посібник / В.М.Бесчасний , О.В.Філонов, В.М.Субботін, С.М.Пашков; За ред. В.М.Бесчасного. — 2-ге вид., стер. — К.: Знання, 2008. — 467 с.
26. Конституційне право зарубіжних країн: Навчальний посібник / М.С. Горшеньова, К.О. Закоморна, В.О. Ріяка. — 2-ге видання. — К.: Юрінком інтер, 2004. — 421 с.

27. Конституційне судочинство. Американський та український досвід [Текст] / Інститут демократії ім. Пилипа Орлика ; уклад. А. Ткачук. – К. : [б.в.], 1999. – 111 с.
28. Конфуций. Я верю в древность / Сост., перев. и коммент. И. И. Семененко. – М.: Республика, 1995. – 384 с.
29. Коран [Текст] / НАН України, Ін-т сходознавства ім. А. Кримського ; дослідження, пер. (фрагмент) і комент. В. Рибалкін. – К. : Стило, 2002. – 270 с.
30. Кузьминов Я. И. Буржуазная революция 1868 г. и «преобразования Мэйдзи» / Ф. Я. Полянский, В. А. Жамин // Экономическая история капиталистических стран. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1986. – С. 159 – 162
31. Лафитский В.И. Основы конституционного строя США / В.И. Лафитский. – М.: НОРМА, 1998. – 272 с.
32. Ле Гофф Ж. Цивилизация средневекового Запада / Ле Гофф Жак. – М.: ИГ «Прогресс», 1992. – 376 с.
33. Лісничий В.В. Політичні та адміністративні системи зарубіжних країн: Навч. посібник / В.В.Лісничий. – Харків: Торнадо, 2001. – 344 с.
34. Лубська М. В. Мусульманське право. Сутність, джерела, структура [Текст] : монографія / М. Лубська. – К. : Академвидав, 2009. – 256 с.
35. Лубський В. І. Мусульманське право [Текст] : курс лекцій / В. І. Лубський, В. Д. Борис ; ред. В. І. Лубський. – К. : Вілбор, 1997. – 256 с.
36. Мишин А.А. Конституционное (государственное) право зарубежных стран: Учеб. пособие. – 9-е изд., испр. и доп. /А.А.Мишин. – Юстицинформ, 2002. – 496.
37. Мухаммед [Текст] : жизнь, учение, мысли, изречения, афоризмы, суры из корана, словарь ислама / авт.-сост. В. В. Юрчук. — 3.изд. – Минск : Современное слово, 2004. – 320 с.
38. Резван Ефим А. Коран и его толкования: (тексты, переводы, комментарии) [Текст] / Е. А. Резван. – СПб. : Центр «Петербургское Востоковедение», 2000. – 203 с.
39. Рубель В. А. Японська цивілізація: традиційне суспільство і державність / В. А. Рубель. – К. : Аквілон-Прес, 1997. – 256 с.
40. Сергеев В.С. История Древней Греции /В. С. Сергеев; под общ. ред. – СПб.: Полигон, 2002. — 704 с.
41. Тит Ливий История народа римского / Соч. Тита Ливия Падуанского; Пер. [и предисл.] А. Клеванова. – Москва : тип. Волкова и К°, 1858 – 1867. – 474 с.,
42. Тищик Б. Й. Німеччина історія державності та права (IX – XXI ст.): навчальний посібник / Б. Й. Тищик. – Львів: Тріада плюс, 2011. – 392 с.
43. Толстая, А.И. История государства и права России: Учебное пособие / А. И. Толстая, Е.С. Щербакова. - М.: РГСУ, Омега-Л, 2013. – 446 с.
44. Фурсенко А. А. Американская революция и образование США / А. А. Фурсенко – Л. : Наука, 1978. – 414 с.
45. Шаповал В. М. Конституційне право зарубіжних країн: підручник / В.М. Шаповал – К.: АртЕк; Вища школа, 1997. – 264 с.
46. Юдовская А. Я Эволюция права в государствах Европы и Америки (XVII – XIX вв.) : Кн. для чтения / А. Я. Юдовская. – СПб. : Спец. лит., 1996. – 163 с.